

4. Temat: Warszawski wrzesień 1939 roku¹

Cele kształcenia — wymagania ogólne

Uczeń:

- Umie wyszukać informacje w różnych źródłach (tekst, materiały ikonograficzne),
- Potrafi odczytać i zinterpretować źródła historyczne,
- Potrafi analizować teksty źródłowe oraz materiały ikonograficzne,
- Umie wyjaśnić zależności przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń.

Cele kształcenia — wymagania szczegółowe

Uczeń:

- Pamięta daty i fakty związane z obroną Warszawy we wrześniu 1939 r.,
- Zna osoby i instytucje realizujące zadanie obrony Warszawy we wrześniu 1939 r.,
- Rozumie rolę prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego we wrześniu 1939 r.,
- Potrafi przedstawić zniszczenia i straty, jakie stały się udziałem Warszawy w 1939 r.

Metody

- Elementy wykładu,
- Analiza źródeł historycznych,
- Praca w grupach,
- Dyskusja.

Środki dydaktyczne

- Pismo przewodnie z 1 IX 1939 r. oraz „Instrukcja Komisarza Rządu w sprawie postępowania w okresie stanu wyjątkowego”,
- Odezwy i przemówienia radiowe prezydenta m.st. Warszawy (m.in. odezwa prezydenta m.st. Warszawy i komendanta głównego Straży Obywatelskiej m.st. Warszawy do mieszkańców Warszawy z 5 IX 1939 r.),
- Zarządzenia, obwieszczenia, rozporządzenia, tajne raporty sytuacyjne i oceny sytuacji Komisarza Cywilnego przy Dowództwie Obrony Warszawy,
- Rozkaz komendanta głównego Straży Obywatelskiej nr 1 z 7 IX 1939 r.,
- List gen. E. Rydza-Śmigłego do gen. J. Rómmla z 8 IX 1939 r., w którym wzywa do obrony Warszawy „jak długo starczy amunicji i żywności”,
- Rozkaz Komisarza Cywilnego przy Dowództwie Obrony Warszawy z 14 IX 1939 r., dotyczący organizacji urzędu Komisarza Cywilnego i łączności z czynnikami służby społecznej,
- Schemat organizacyjny O.P.L. m.st. Warszawy,
- Sprawozdanie z czynności Ratownictwa Sanitarnego OPL m.st. Warszawy w czasie wojny [1939],
- Plan obrony Zamku Królewskiego w 1939 r.,

¹ Lekcja przeznaczona jest dla liceum i szkoły ponadgimnazjalnej.

- Komentarze do zbioru dokumentów Straży Obywatelskiej z 1939 r. sporządzone przez J. Regulskiego, b. komendanta głównego Straży Obywatelskiej, Zbiór Rękopisów t. I, sygn. 320,
- J. Dąbrowa-Sierzputowski, „Wspomnienia wojenne. Warszawa w latach 1939–1944”, Zbiór Rękopisów, t. I., sygn. 40,
- Fragmenty wspomnień Z. Świętochowskiego i M. Porwita,
- Zbiór fotografii ulic Warszawy (ulica Marszałkowska i ulice odchodzące od niej, trakt królewski) i jej mieszkańców z okresu przed i po 1 września 1939 r.,
- Stan uszkodzeń wojennych w 1939 r. w nieruchomościach obciążonych pożyczkami Towarzystwa Kredytowego Miejskiego w Warszawie.

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie

- Nauczyciel charakteryzuje sytuację międzynarodową państwa polskiego w 1939 r.
- Nauczyciel przypomina główne etapy kampanii wrześniowej.

2. Rozwinięcie

- Na podstawie tekstów źródłowych uczniowie charakteryzują działania podejmowane na rzecz obrony stolicy we wrześniu 1939 r. — uczniowie są podzieleni na grupy, każda z grup otrzymuje inny tekst źródłowy oraz pytania do niego, krótką wypowiedź przygotowaną przez zespół przedstawia w imieniu grupy jej przedstawiciel.
- Uczniowie podzieleni na grupy otrzymują tabelę zawierającą nazwiska osób i nazwy instytucji zaangażowanych w działania na rzecz obrony Warszawy we wrześniu 1939 r. (kolumna I) oraz informacje opisujące ich funkcje i zadania (kolumna II). Zadaniem uczniów jest prawidłowe zestawienie danych z obu kolumn.
- Na podstawie materiałów źródłowych uczniowie opisują warunki życia w oblężonym mieście we wrześniu 1939 r. — uczniowie są podzieleni na grupy, każda z grup otrzymuje inny tekst źródłowy oraz pytania do niego, krótką wypowiedź przygotowaną przez zespół przedstawia w imieniu grupy jej przedstawiciel.
- Na podstawie tekstów źródłowych uczniowie oceniają rolę prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego we wrześniu 1939 r. — uczniowie są podzieleni na grupy, każda z grup otrzymuje inny tekst źródłowy oraz pytania do niego, krótką wypowiedź przygotowaną przez zespół przedstawia w imieniu grupy jej przedstawiciel.
- Na podstawie materiałów źródłowych uczniowie charakteryzują i oceniają straty, jakich doznała Warszawa we wrześniu 1939 r. — uczniowie są podzieleni na grupy, każda z grup otrzymuje inny tekst źródłowy oraz pytania do niego, krótką wypowiedź przygotowaną przez zespół przedstawia w imieniu grupy jej przedstawiciel.

3. Podsumowanie

- Uczniowie w trakcie dyskusji podsumowują zagadnienie wyjaśniając, dlaczego możemy powiedzieć, że Warszawa w 1939 r. dowiodła ówczesnemu światu niezłomnej postawy miasta-bohatera.